

PRESENTACIÓ

La consolidació de la recerca literària a les universitats dels Països Catalans en les darreres dècades ha permès d'endegar projectes, grups, xarxes i plataformes diverses i ha donat com a resultat més visible un nombre important de reunions científiques i de publicacions especialitzades. Malgrat la manca d'una política institucional de foment de la recerca en l'àmbit de la literatura catalana i la migradesa dels ajuts i recursos públics concedits a les humanitats, des dels departaments universitaris s'han pogut constituir equips d'investigadors que, dels anys noranta del segle passat fins avui, han situat l'estudi d'aquesta disciplina en uns estàndards homologables a qualsevol altra àrea de coneixement, de cara endins, i, de cara enfora, a altres països europeus i del món. Així i tot, un dels problemes d'aquest ordit d'iniciatives múltiples és la dispersió i les dificultats de coordinació entre els nuclis de recerca.

Per això, des dels grups que coordinem vam considerar necessari de convocar una I Jornada LITCAT d'Intergrups de recerca que, oberta al món de l'ensenyament i al públic interessat, reunís els principals equips de les universitats dels Països Catalans, i d'altres de vinculats a la Societat Catalana de Llengua i Literatura de l'Institut d'Estudis Catalans, que es dediquen a l'estudi de la literatura catalana des del segle XIX al XXI. El tema escollit per a aquesta primera trobada, que es va celebrar a la sala Prat de la Riba de l'IEC l'11 de maig de 2012, fou «La literatura catalana contemporània: intertextos, influències i relacions». La finalitat de l'encontre, de periodicitat biennal, va ser triple: a) conèixer les línies de recerca de cada grup, b) visualitzar públicament i col·lectivament la investigació que es duu a terme i c) establir una xarxa de relacions que permeti de promoure intercanvis i projectes compartits. En representació dels grups participants, cada

investigador va brindar una aportació original i de referència en relació amb el seu camp de treball.

L'heterogeneïtat d'enfocaments i de mètodes de cadascuna de les intervencions, aplegades en aquest volum, posa en evidència la maduresa que ha assolit la investigació literària catalana en les darreres dècades i la diversitat de camps de recerca abordats. Hi podem distingir des d'estudis sobre aspectes de la història literària dels segles XIX i XX (sense oblidar les incursions en la literatura més actual) fins a l'aplicació de les noves tecnologies a la recerca, tot passant per un ventall molt ampli d'àmbits temàtics que abraça la literatura popular o la història de la traducció i del món editorial.

Així, respecte a la literatura del XIX, Josep M. Domingo, amb la col·laboració del musicòleg Francesc Cortès, se centra en la figura de Joaquim Rubió i Ors per exposar una visió inèdita del romanticisme català, mentre que, ja en el tombant de segle, Magí Sunyer analitza el mite de la Terra Alta en la novel·la modernista (en concret, a *Montalba*, de Carles Bosch de la Trinxeria, *Sang nova*, de Marià Vayreda, i *Desil·lusió*, de Jaume Massó i Torrents). Seguint el fil cronològic, Jaume Aulet estudia com els principals atacs a l'arquitectura modernista es van produir posteriorment a la vigència del moviment noucentista per part d'escriptors i artistes que ho van plantejar com una qüestió essencial de gust estètic. Des de la Catalunya Nord, Cristina Badosa examina el funcionament dels quatre espais d'espectacles diferenciats del Faubourg de Perpinyà entre 1864 i el temps de la Belle Époque. Prenent com a base la literatura popular, Carme Oriol posa de manifest el gran treball de compilació dut a terme per un grup de dones folkloristes que abasta de Maria de Bell-lloc fins a la poeta Palmira Jacquetti.

En relació amb el món editorial, Ramon Pinyol i Manuel Llanas exploren la trajectòria de l'editor Antoni López-Llausàs fins al 1936, i de manera especial els vincles amb Joan Estelrich en la publicació del *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, el 1932. Situats en plena postguerra, Meritxell Talavera dona a conèixer el mecanoscrit de *La plaça del Diamant*, del 1960, localitzat a l'Archivo General de la Administración d'Alcalá de Henares, primer estadi redaccional del text que va ser presentat posteriorment al premi Sant Jordi. Pel que fa a les dècades dels setanta i vuitanta, Margalida Pons exposa

diversos aspectes teòrics de la poesia experimental, representada per Carles Hac Mor, Ponç Pons o Víctor Sunyol. Tenint en compte les biografies de Mercè Rodoreda, Joaquim Espinós ofereix un minuciós estat de la qüestió dels treballs de Carme Arnau, Montserrat Casals, Mercè Ibarz i Marta Pessarrodona. Al seu torn, Gonçal López-Pampló obre el bloc d'aportacions sobre la literatura més actual amb una lectura d'*Un any de divorciat*, de Josep Maria Fonalleres, des d'una perspectiva teòrica que inclou Philippe Lejeune i Gérard Genette, especialment. Francesc Foguet aborda una aproximació crítica de la literatura dramàtica catalana del segle XXI, tot destriant-ne les línies estètiques i temàtiques i posant l'accent en la dimensió més ideològica.

Quant als estudis d'història de la traducció, Miquel M. Gibert explora la recepció de les traduccions de Joan Oliver del teatre breu de Txèkhov per a l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Carles Biosca repassa les tretze traduccions al català d'Eugène Ionesco, obra de Francesc Arnó, Ferran Toutain i Jordi Martín Lloret, i també una adaptació lliure de *La cantant calba* a càrrec de Lluïsa Cunillé. Luisa Cotoner revisa les vuit traduccions catalanes de Marguerite Duras del 1965 ençà, i les confronta, quan escau, amb les editades en llengua castellana.

Capítol a part, per la novetat, mereix la incorporació de les noves tecnologies en la recerca literària, tal com prova l'aportació de Jordi Malé i Joan Ramon Veny-Mesquida, en la qual presenten el corpus digitalitzat d'alguns exemples representatius del patrimoni literari català (un bloc de notes de Carles Riba sobre Josep Pla, poemes de J. V. Foix, Joan Teixidor o Màrius Torres). Val a dir que, en el marc de la jornada, Vinyet Panyella també va presentar el projecte en curs d'edició digital de l'obra completa, artística i literària, de Santiago Rusiñol.

D'altra banda, al marge de les intervencions acadèmiques, amb l'organització de la I Jornada LITCAT es volia posar en relleu la paradoxa que es produeix actualment en relació amb els progressos en l'estudi de la literatura catalana en totes les manifestacions i en diferents àmbits.¹ La relativa bona salut de què gaudeix a les univer-

1. Vegeu Eulàlia Duran i Grau (coord.). *Reports de Recerca a Catalunya. Literatura catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002 (especialment, el capítol 4, dedicat a la literatura catalana contemporània, p. 27-40).

sitats xoca, tanmateix, amb una altra realitat: la del progressiu bandejament, o fins marginalitat, de les matèries de caràcter literari en els plans docents dels diferents nivells dels estudis actuals. Es tracta d'una situació que fa anys que s'arrossega, d'ençà del desplegament de l'Ensenyament Secundari Obligatori (ESO), i que ha estat denunciada amb arguments i bagatges davant de les més altes instàncies oficials educatives, però que, fins ara, no s'ha vist modificada d'una manera satisfactòria.

Per aquesta raó, es va considerar oportú encarregar la redacció d'un primer esborrany de manifest a Magí Sunyer. Prèviament debatut entre els assistents, aquest text va servir per a constatar la precària situació de la docència d'aquest àmbit en tots els nivells educatius, a més d'emfasitzar la greu situació que es viu al País Valencià i a les Illes Balears i Pitiüses. El resultat de la discussió és el manifest que publiquem a l'annex, «Per a una presència digna de la literatura a l'ensenyament», el qual va ser signat per tots els grups de recerca en literatura catalana presents a la jornada, i va rebre posteriorment el suport d'altres organitzacions i entitats culturals. Finalment, tal com estava previst, es va acordar que els grups de recerca de la Universitat de Vic prendrien el relleu en l'organització de la segona edició de la Jornada LITCAT, que se celebrarà el 2014.

Malauradament, mentre preparàvem l'edició d'aquest volum es va esdevenir la mort de Jordi Castellanos i Vila, l'ànima del Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona. Una bona part dels qui avui en dia ens dediquem a la recerca de la literatura catalana contemporània ens sentim deutors del seu mestratge. Com a mostra de reconeixement i com a homenatge simbòlic a la seva memòria, volem recordar-lo amb les paraules següents, tan lúcides com ajustades, sobre el tema de fons que afecta tots els investigadors de la literatura:

Que el corpus literari català no sigui una pura curiositat arqueològica, que compleixi una funció emblemàtica i referencial, cultural i formativa (en el sentit d'adquisició d'experiència manllevada i de responsabilització personal en allò que la literatura aporta com a via de comprensió i participació social), tot això, depèn, en bona part, de la

capacitat de revisió crítica que generin les altes instàncies universitàries. I no tant perquè s'hi vehiculin valors ideològics a través de l'ensenyament (i ho dic amb el convenciment que és una fal·làcia creure que es pot organitzar un ensenyament qualsevol, al marge de la transmissió de valors ideològics), sinó perquè és la universitat l'encarregada de la investigació històrica.

La funció de la recerca universitària en aquest camp és, per tant, l'establiment de ponts de diàleg entre el passat i el present de l'única manera eficaç possible: intentant rigorosament de conèixer i entendre el passat i d'establir les seves línies evolutives. Perquè només la renovació de la nostra forma d'acostar-nos al passat literari pot canviar els paradigmes de valoració de les obres i, a la llarga, substituir o ampliar aquells que procedeixin de les concepcions classistes, elitistes i restrictives, que han marcat la cultura fins a l'actualitat. Només així podrem entendre en un sentit actual el passat i apropiar-nos íntegrament allò que pugui tenir de vàlid. Prescindir del sentit històric —ho va assenyalar Lionel Trilling— i, doncs, de la comprensió de l'obra com a producte allunyat del nostre univers cultural, provoca la disfunció entre l'obra i el sistema literari i referencial que posa en funcionament. Ahistoricitat i atemporalitat poden convertir una obra d'art, qualsevol que sigui la via de la seva representació, en una raresa incompreensible.²

MONTSERRAT BACARDÍ
FRANCESC FOGUET
ENRIC GALLÉN

2. Jordi Castellanos. «El clos matern dels clàssics». *Cultura*, 33 (abril 1992), p. 28-31. [Recollit dins: *Literatura, vides, ciutats*. Barcelona, Edicions 62, 1997, p. 7-17.]